

Samverkan
kring barn för
barns bästa är
ALLAS bord!

Samverkan för barns bästa

**Samlade tips och metoder för att främja skolenvaru
utifrån projektet ”Alla barn i skolan”**

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

Skollagen kap 1, 4 §

Innehåll

Förord	sid 4
Närvarofrämjande tips, förslag och metoder.	sid 5
- Organisationsnivå (internt och i samverkan)	sid 6
<i>Samverkan</i>	sid 6
<i>Skola</i>	sid 7
<i>Socialtjänst</i>	sid 9
- Grupp- och individnivå	sid 10
Framgångsfaktorer. SKL och Skolverket.	sid 12

Förord

Det innebär ofta en stor utmaning när skola och pedagoger ställs inför barn med komplexa problem vilket betyder att dom har stora särskilda behov. Det dagliga arbetet med tillhörande rutiner och synsätt måste ofta omprövas och någon manual för varje tänkbart behov finns inte. Man kan behöva göra undantag från generella regler och anpassa den redan anpassade undervisningen ytterligare.

Föräldrar till elever med en komplex problematik hamnar lätt och fullt förståeligt under stress. Att ändå förmå att skapa goda möten är en förutsättning för ett bra gemensamt arbete.

När andra delar av elevens liv inte fungerar så bra blir det naturligtvis extra viktigt att få skolan att fungera. Man behöver i detta arbete påminna sig om att alla människor har en strävan att vara delaktiga och bli sedda för sitt goda. Positiva erfarenheter av att leva i det man betraktar som sin värld ger den stabilitet man behöver när någon del rubbas. På vilket sätt man lärt sig att förstå saker påverkar upplevelsen av olika problem. Det är kvalitén på delarna i elevens värld mer än själva förekomsten som bidrar till mening, förståelse och trygghet.

När vi med denna lilla skrift summerar våra erfarenheter, i form av små tips, förslag till rutiner och tankar kring samverkan, utgår vi från *Antonovskys "KASAM"- begrepp (känsla av sammanhang). Delarna hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet förmodas vara de delar som bär upp en människas välbefinnande och förmåga att hantera kriser av olika slag.

Vi delar härmed med oss några av de erfarenheter vi gjort under 18 månaders arbete med barn och unga som av olika skäl inte upplevt skolan som en självklar plats att vara på.

Det är i dialogen våra tankar får spänst och förändringskraft. Ta vara på alla tillfällen till reflektion och tankeutbyte.

Lycka till!

***Aron Antnovsky** som var professor i medicinsk sociologi skapade begreppet KASAM. Antonovsky föddes i USA där han även utbildade sig för att sedan arbeta i Israel.

Närvarofrämjande tips, förslag och metoder

Projektet har i samverkan mellan Utbildningskontor och Socialkontor utgjort ett stöd till Norrköpings kommunala skolor i frågor rörande skolnärvaro. Vi har arbetat på organisations-, grupp och individnivå. Vi har stöttat skolorna i att ha goda rutiner för att förebygga, snabbt uppmärksamma och metodiskt arbeta med skolfrånvaro. Vi har också, på olika sätt, hjälpt skolorna i deras arbete med en del enskilda elever när det kört fast. I många fall har vårt arbete med enskilda elever genomförts i samverkan med socialkontor och/eller barn- och ungdomspsykiatri.

Vi presenterar våra tips, förslag och idéer utifrån de olika nivåer vi rört oss mellan i vårt arbete. Samtidigt är de lätta att överföra till teorin om KASAM, och är exempel på hur man generellt kan underlätta för barn och unga att skapa hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet i sin tillvaro.

För att uppnå goda resultat i skolan (och i livet), så vet vi att det är grundläggande att individen är tillfrågad och förstår meningen för att kunna hantera sin situation. Skolan behöver vara hanterbar, kännas meningsfull och, så mycket som möjligt, vara begriplig för barnet/den unge. Ju svårare ett barn har det rent allmänt, desto viktigare blir sådant vi vill uppmärksamma här, för det hjälper till att skapa sammanhang.

Skolan förväntas enligt läroplan vara en ”levande social gemenskap” eller som Antonovsky möjligen skulle uttryckt saken ”skapa känsla av sammanhang”. Vi behöver hitta kreativa sätt att förverkliga denna intention!

Organisationsnivå (internt och i samverkan)

Samverkan.

”I alla verksamheter som arbetar med barn och unga har vi ett gemensamt ansvar och skyldighet att samverka för att alla barn i Norrköping ska ha god hälsa, goda uppväxtvillkor och god utbildning. Inget barn ska falla mellan stolarna.”

(Ur avtal ”Norrköpings samverkansorganisation”, april 2014)

Samverkan är inte ett mål i sig, utan ett (bland flera) medel att uppnå ett gemensamt mål.

Vad behöver barnet/den unge? Lyhördhet inför behov och hur de kan tillgodoses.

Gemensamma övergripande mål vid samverkan, som alla aktörer är överens om.

Täta uppföljningar tillsammans med alla aktörer i krångliga ärenden som ett sätt att säkerställa progression.

Visa tillit och respektfullhet gentemot samverkande aktörer att de gör vad de kan och ska.

Erbjuda barnet/den unge möjlighet till fritidsaktivitet genom att söka kontakt med fritidsgård och etablera kontakt med personal där som kan lotsa vidare.

Involvera fritidsgårdspersonal om de redan känner eleven/klienten. De kan ha mycket kunskap om situation och ha en god relation med eleven.

Rådgör med kollegor och samverkande aktörer. Många personer med såväl generell som specifik kunskap finns på egna skolan, i skolans elevhälsa, på andra skolor samt vid socialtjänst, BUP, utbildningskontoret (t ex Centrala elevhälsan och Barn- och elevombudet), polisen, sjukvården med flera. Rådgör anonymt när det inte finns särskilda skäl att röja identitet!

Skola.

Reagera direkt vid varje frånvarotillfälle med ogiltig frånvaro.

Utred skolsituationen, pedagogiskt och socialt.

Reagera på omfattande giltig frånvaro- erbjud skolläkarkontakt.

Utrusta varje pedagog med en tjänstemobil. Ha daglig kontakt med icke-närvarande barn/ungdomar, oavsett frånvaroorsak (sms, mail, telefon eller hembesök). Alla ska vara efterfrågade. Frånvaro är tecken på akut kris.

Dexter i app på mobiltelefonen för att underlätta snabb registrering.

Att tänka på:

- Ekonomiska hinder exempelvis matsäck, lusmedel, idrottskläder m.m.
- Samarbeta med vårdnadshavare. Gemensam eller enskild vårdnad?
- Fysisk hälsa. Har undersökning gjorts av syn, hörsel, motorik?
- Psykisk hälsa.
- Social situation: Har barnet/den unge kamrater, vilken roll i gruppen har eleven och hur ser eleven på problemet?
- Pedagogiska hinder. Inlärningssvårigheter? Behov av teknikstöd?
- Hembesök som en arbetsmetod. Kan medföra att man snabbt fångar upp eleven samt ett sätt att säkerställa att skolan arbetar aktivt.
- Att åtgärder och ställningstaganden tydligt framgår i den löpande dokumentationen i enskilda elevärenden för att underlätta uppföljning och säkerställa progression.

Förebyggande och främjande

Skolan förväntas, enligt läroplanen, vara ”en levande social gemenskap”. Kreativa sätt att skapa gemenskap kring gemensamma mål främjar enligt forskning ett gott skolklimat. (KASAM)

Tydliga och begripliga rutiner kring skolfrånvaro, som regelbundet följs upp och som barn/ungdomar och föräldrar har god kännedom om.

Utsedd närvaroansvarig som stödjer arbetet.

Närvaro som en stående punkt på möten.

En aktiv fritid är en skydds och hälsfaktor.

Goda relationer mellan pedagoger och elever gynnar lärande och utveckling. När elever får svårigheter kan goda relationer ge möjlighet till öppningar, förståelse och lösningar.

Anmälan

Vid anmälningar till socialtjänst: Beskriv oro så tydligt som möjligt. Gärna beskrivningar av konkreta händelser och skolans åtgärder samt utfall av dessa.

I anmälan efterfråga trepartsmöte mellan vårdnadshavare, skola och socialtjänst. - 14 kap 1 a § *Socialtjänstlagen (SoL)*

Efter anmälan efterfråga återkoppling från socialtjänsten - 14 kap 1 b § *Socialtjänstlagen (SoL)*.

Att vid samverkan med socialtjänst och/eller BUP efterfråga en samordnad individuell plan (SIP). - 2 kap 7 § *Socialtjänstlagen (SoL)* och 3 f § *Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)*

Socialtjänst.

Förtroget om att skolfrånvaro i de allra flesta fall är ett symptom för olika problem. Ett kluster av problem, ofta komplexa och allvarliga, som kan innefatta flera områden (t ex inläring, socialt, psykisk och fysisk hälsa).

Erbjuda skolan återkoppling efter anmälningar, trepartsmöten samt föreslå SIP.

Efterfråga skolans åtgärder och dokumentation (t ex individuella utvecklingsplaner, pedagogiska utredningar, sociala utredningar, åtgärdsplaner, anpassad studiegång) för elev/klient samt resultat av åtgärder.

Har skolan gjort erforderliga kartläggningar, utredningar och anpassningar i lärandemiljön?

I BBIC - vårdplaner, noggrant överväga mål/insats inom området utbildning.

Tidigt erbjuda stöd och insatser som syftar till förändring. Tidigt i betydelsen av stöd i ett skede när problem just uppmärksammas, men också i betydelsen stöd tidigt i socialtjänstens handläggningsprocess.

Grupp- och individnivå

Hanterbarhet

Skriv dagens schema/lektionens innehåll på whiteboardtavlan så att man vart efter kan stryka det som är färdigt. Barn/ungdomar som behöver extra tydlighet kan också ha ett eget schema vid sin plats.

Erbjud läxhjälp och minimera på så sätt utanförskap då alla barn/ungdom har olika behov och förutsättningar.

Ha bestämda platser i alla klassrum och i matsalen.

Idrott: låt aldrig elever bestämma lag. Satsa på samarbetsövningar istället för tävlingar. Erbjud alternativ för de barn/ungdomar som inte är med. Skapa trygghet kring dusch och omklädning.

Erbjud organiserad rastverksamhet.

Begriplighet

Att vara på plats FÖRE barnen/ungdomarna och börja/avsluta varje dag på samma sätt (ger rutiner och trygghet).

Använd så lågmäld och normal röst som möjligt. Att höja rösten hjälper kortsiktigt men på lång sikt höjs bara toleransen.

Var generös med beröm, undvik tjat och var försiktig med ironi

Tydliga uppgifter på varje lektion, så man förstår vad som förväntas av en och att man har en rimlig möjlighet att bli klar under lektionen.

Förbered inför förändringar, exempelvis på friluftsdagar och utflykter.

Förvissa sig om barnet/den unge förstått vid t ex verbala instruktioner och tillsägelser.

Meningsfullhet

Respektfullt bemöta barnet/den unge och vårdnadshavare

Ha god kontakt med hemmet, glöm ingen vårdnadshavare.

Visa intresse för barnet som människa och inte som enbart elev.
Uppmärksamma varje barn/ungdom varje dag. Tilltala med namn.

Lär känna dina elever, försök att ha samtal kring ämnen som inte är skolrelaterade. Våga prata med barn/ungdomar om sådant som kan kännas svårt!

Alla behöver uppleva meningsfullhet men alla har inte tillgång till en ”högre” mening så som ”när jag blir vuxen ska jag”. Därav kommer att man behöver meningsskapande ansatser i varje klass och på olika nivåer.

Framgångsfaktorer. SKL och Skolverket.

Goda relationer

I det främjande och förebyggande arbetet är ett bra socialt klimat, skolpersonalens bemötande av eleverna, att alla elever blir sedda och att skolan präglas av goda relationer viktigt. Det handlar om trivsel och att eleverna känner motivation och lust att lära. I en bra skolmiljö får eleverna de utmaningar och det stöd de behöver i sitt lärande. Här är elevhälsoarbetet centralt.

För att skolan ska kunna åtgärda frånvaron är skolpersonalens bemötande av elever med skolfrånvaro och de elever som återvänder till skolan efter en frånvaroperiod av stor betydelse.

Kunskapsfokus

Att klara skolan är en skyddsfaktor mot psykosociala problem. Den främsta anledningen att arbeta med att öka skolnärvaron är därför att eleverna ska klara skolans kunskapskrav. Åtgärderna måste syfta till att eleverna så fort som möjligt ska vara närvarande i skolan och få det stöd de behöver för att kunna nå målen. Detta fokus bör finnas både i skolan och hos de samhällsaktörer som skolan samverkar med.

Samverkan

Skolnärvaro är inte bara en angelägenhet för skolan. Ibland behöver skolan samverka med andra verksamheter i kommun och landsting samt andra aktörer. Exempel på samverkansparter är socialtjänsten, BUP, barn- och ungdomshabilitering, ungdomsmottagning, polis och fritidsförvaltning. Samverkan underlättas av en samsyn mellan politiska nämnder och förvaltningar.

Att lyssna på eleverna

Att lyssna på eleverna och göra dem delaktiga i skolnärvaroarbetet är betydelsefullt. Det gäller både skolans arbete för att främja närvaro, förebygga frånvaro och vidta åtgärder för den enskilda eleven. För att kunna vända frånvaro till närvaro i skolan är det nödvändigt att ta del av elevens egna tankar.

Tydligt ledarskap

Att det finns ett tydligt ledarskap på alla nivåer från politisk nivå till skolnivå som markerar betydelsen av arbetet med ökad skolnärvaro är en viktig förutsättning. Cheferna måste framhålla att skolnärvaro är en prioriterad fråga. Allas engagemang. Att all personal i skolan är engagerad i skolnärvaroarbetet är betydelsefullt. Diskussioner kring skolnärvaron bör föras i olika sammanhang, till exempel på arbetslagsmöten, arbetsplatsträffar, möten i elevhälsogruppen och rektorsmöten.

Rutiner och systematiskt förbättringsarbete

Det är en stor fördel att ha formulerat tydliga rutiner för skolnärvaroarbetet. Att rutinerna också är förankrade hos lärarna och elevhälsans personal är nödvändigt för att skolnärvaroarbetet ska fungera. Rutinerna behöver också vara kända bland elever, vårdnadshavare och de samhällsaktörer som skolan samverkar med. Rutinerna underlättar även ett systematiskt förbättringsarbete. Genom ett arbetssätt som bygger på systematiska mätningar blir det tydligt dels hur skolnärvaron ser ut, dels vilka effekter åtgärderna får på elevernas närvaro. Mätningarna kan visa både skolnärvaron och rutinföljsamheten.

Samarbete med vårdnadshavarna

Ett bra samarbete med hemmet har stor betydelse för att lyckas vända skolfrånvaro till skolnärvaro för enskilda elever. Skolnärvaroarbetets legitimitet hos vårdnadshavarna är även viktigt i det förebyggande arbetet.

Tekniska förutsättningar

Välfungerande digitala frånvarorapporteringssystem är en förutsättning för att frånvaron ska registreras korrekt och ge skolan och kommunen tillförlitlig information om skolnärvaron. Det underlättar om systemet är gemensamt för alla skolor i kommunen.

Sammanfattningsvis

Alla dessa faktorer och många fler påverkar varandra. Kommunerna och skolornas utmaning är att få eleverna att välja skolnärvaro framför frånvaro. Men hur bra skolan och kommunen än arbetar för att öka skolnärvaron är ändå bemötandet av varje elev och dess vårdnadshavare det allra viktigaste. Det måste finnas en flexibilitet och en förmåga att möta varje elevs behov. Tidiga insatser är också mer effektiva än senare då problemen har förvärrats och skolfrånvaron blivit mer omfattande.

Hilma Wahlström, pedagog	Annika Kron, pedagog
Annika Kärrstedt, pedagog	Ina Gruffman, socionom
Lars Svensson, socionom	Royne Nilsson, pedagog
Arne Grundström, psykolog	Eva-Lena Nyberg, specialpedagog
John Broman, socionom	Stephan Andersson, chef

Alla barn i skolan
Samverkan för barns bästa